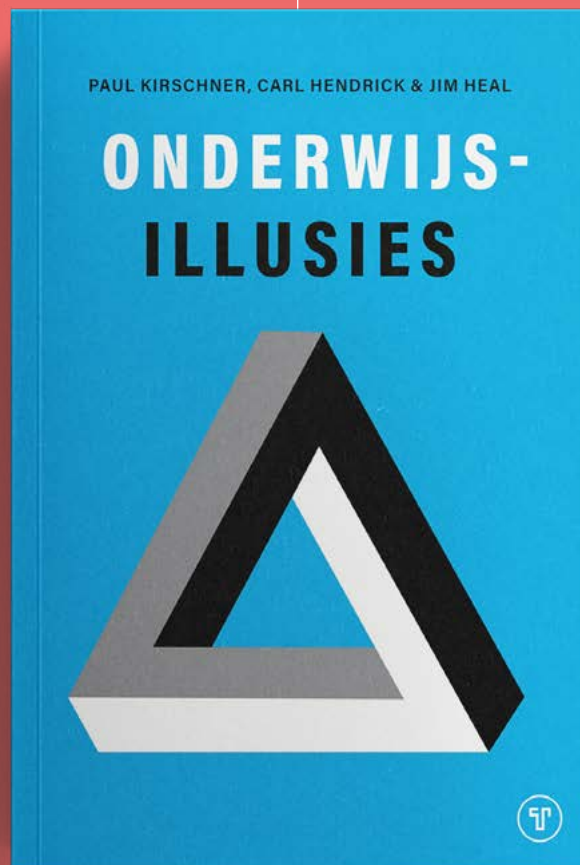

Onderwijsillusies: een klein boek met grote impact

Soms doet een boek precies het tegenovergestelde van wat je verwacht. *Onderwijsillusies* (2026) van Paul Kirschner, Carl Hendrick en Jim Heal is daar een mooi voorbeeld van. Waar je wellicht een stevige studie van vele honderden pagina's zou verwachten – zeker bij namen als Kirschner en Hendrick – blijkt het boekje verrassend compact. A5-formaat, minder dan tweehonderd pagina's. Maar vergis je niet: deze beperkte omvang is juist een van de grootste krachten van *Onderwijsillusies*. Het is een helder, scherp geschreven boek dat stap voor stap blootlegt waarom lessen soms heel effectief lijken, terwijl ze dat in werkelijkheid niet zijn.

TEKST **MARTIN BOOTSMA**

Het thema van het boek raakt aan iets dat in het onderwijs al jaren onder de oppervlakte borrelt: het verschil tussen 'leren' en 'de indruk van leren'. Wie ooit kennismaking heeft gehad met Robert Coe's bekende gebrekkige graadmeters voor leren zal veel herkennen. Coe liet overtuigend zien dat zaken als motivatie, taakgericht gedrag, plezier of druk bezig zijn weliswaar fijne signalen zijn, maar niets zeggen over de vraag of leerlingen daadwerkelijk nieuwe kennis verwerven of begrip opbouwen. Leren is geen gevoel, geen sfeer en geen activiteit op zichzelf. Het is, zoals Kirschner kernachtig omschrijft, iets dat pas plaatsvindt wanneer het langetermijngedrag van de leerling verandert.

Onderwijsillusies borduurt op dat idee voort en introduceert tien hardnekkige illusies die in klassen overal ter wereld rondwaren: van de illusie van cognitieve betrokkenheid tot de expertise-illusie, van de leerlinggestuurde illusie tot de innovatie-illusie. Elke illusie beschrijft hoe leraren – vaak onbedoeld – conclusies trekken op basis van signalen die niets zeggen over écht leren.

Neem de prestatie-illusie, een van de meest herkenbare valkuilen. Dat leerlingen tijdens de les goed presteren, opdrachten soepel afronden of vlot antwoord geven, voelt voor een leraar als een krachtig bewijs dat ze leren. Maar zoals de auteurs laten zien, zegt kortetermijnprestatie weinig over duurzame kennisopbouw. Het verhaal over het Duitse paard Hans is een prachtige metafoer. Het paard kon 'rekenen', maar in werkelijkheid reageerde het slechts op subtiele signalen van zijn eigenaar. Soms denken we dat leerlingen het snappen, terwijl ze eigenlijk vooral onze hints, voorbeelden en begeleiding feilloos volgen.

Sterk aan het boek is de consequente structuur van elk hoofdstuk. Eerst een kort verhaal dat de illusie levendig maakt, daarna een heldere uitleg van de misvatting, gevolgd door concrete handreikingen om die te doorzien en te vermijden. De toon is uitnodigend, nooit belerend. Je voelt dat de auteurs zelf jarenlang met beide voeten in het klaslokaal stonden.

Bij de prestatie-illusie introduceren ze bijvoorbeeld het Vlaamse 'herkneden': leerlingen de leerstof niet alleen laten herhalen, maar laten omvormen. Door een tekst om te zetten in een schema, een regel toe te passen in een nieuwe context of een grafiek naar tekst te vertalen, worden leerlingen gedwongen actief te denken. Dit 'denken kost moeite'-principe sluit naadloos aan bij het cognitieve psychologische werk van Willingham en Bjork. Zo illustreren de

'Soms denken we dat leerlingen het snappen, terwijl ze eigenlijk vooral onze hints, voorbeelden en begeleiding feilloos volgen'

auteurs telkens hoe kleine didactische keuzes enorme gevolgen kunnen hebben voor het leerrendement van leerlingen.

Daarnaast besteden ze aandacht aan de bekende wenselijke moeilijkheden: gespreid oefenen, afwisseling aanbrengen, actief ophalen uit het geheugen en variëren in contexten. Het zijn technieken waarvan iedere leraar weleens heeft gehoord, maar die in de praktijk gemakkelijk ondersneeuwen, omdat ze minder 'vloeiend' aanvoelen dan directe uitleg en herhaling. Juist daarom is het fijn dat *Onderwijsillusies* deze strategieën koppelt aan de illusies die ons ervan weerhouden ze toe te passen.

Wat dit boek geschikt maakt voor Nederlandse leraren, is de toegankelijkheid. Ondanks het wetenschappelijke fundament blijft de schrijfstijl luchtig en vriendelijk, en zijn de inzichten direct toepasbaar. Daardoor is *Onderwijsillusies* niet alleen een interessant boek om zelf op te pakken, maar ook een uitstekend startpunt voor een gezamenlijke leesactiviteit op school. Stel je voor: elke teamvergadering begint met het lezen van één illusie, gevolgd door een gesprek over hoe die zich in jullie lessen voordoet. Daarmee ontstaat een professionele dialoog die niet alleen kennis vergroot, maar ook direct invloed heeft op de kwaliteit van onderwijs in de klas.

Onderwijsillusies is daarmee veel meer dan een klein boekje over misvattingen in onderwijs. Het is een uitnodiging om met een frisse blik naar ons handelen te kijken, een kompas dat helpt om het verschil te zien tussen wat goed voelt en wat goed werkt. *Onderwijsillusies* is misschien klein, maar de impact is groot. Iedere leraar zou het moeten lezen. •

ONDERWIJSILLUSIES

CARL HENDRICK, PAUL KIRSCHNER, JIM HEAL
UITGEVERIJ TELOS UITGEVERS
ISBN 9789083555874